

Savininkas

FORSAITŲ

SAGA

JOHN GALSWORTHY

OBULYS

I

JOHN GALSWORTHY

FORSAITU SAGA

Savininkas

Iš anglų kalbos vertė
IRENA BALČIŪNIENĖ

PRATARMĖ

Pavadinimas „Forsaitų saga“ iš pradžių buvo skirtas tai knygos daliai, kuri dabar vadinasi „Savininkas“, o panaudoti jį visai Forsaitų šeimos kronikai paskatino forsaitiškas atkaklumas, glūdintis kiekviename iš mūsų. Galima būtų priekaištauti dėl žodžio „saga“, kadangi jis reiškia kažką didvyriška, o didvyriškumo šiuose puslapiuose ne per daugiausia. Bet jis pavartotas taipogi su dera ma ironija; ir nors ši ilga istorija pasakoja apie klestėjimo amžių ir žmones su surdutais bei *volanais*, ji nestokoja priešišių jėgų kovos įnirčio. Tiesa, legendos ir padavimai senųjų sagų didžiavirius vaizduoja milžiniško stoto ir gan kraugeriškus, tačiau savininkiškais instinktais jie giminingi Forsaitams, o užklupti aistros arba grožio tokie pat pažeidžiami kaip Svidinas, Somsas arba net jaunasis Džolionas. Ir nors šitie nebūtųjų laikų didžiaviriai gerokai pranoksta aplinką, – Viktorijos amžiaus* Forsaitui tai visiškai nepriimtinas dalykas, – galime neabejoti, kad giminės instinktas net tada buvo svarbiausia varomoji jėga ir kad „šeima“, namų židiny ar nuosavybė buvo ne mažiau reikšmingi nei šiandien, nepaisant pastarojo meto pastangų visa „versti niekais“.

Tiek daug žmonių man rašė ir tvirtino, esą kaip tik jų šeimos buvusios Forsaitų prototipai, kad bemaž įtikėjau šios žmonių rūšies tipingumu. Mainosi laikai, keičiasi papročiai, ir „Timočio buveinė Beisvoterio gatvėje“ tampa neįsivaizduojamu dalyku, išskyrus pačią jos esmę; daugiau nebeišvysime tokio namo, nebeišvysime veikiausiai nei tokių žmonių kaip Džeimsas arba senasis Džolionas. O vis dėlto draudimo bendrovių ataskaitos ir teisėjų kalbos diena į dieną tvirtina, kad mūsų žemiškasis rojus – dar ir dabar visko pertekęs draustinis, kur slapčiomis prisėlinę Aistra ir Grožis dienos aky nukniaukia mūsų ramybę. Lygiai kaip šuo loja ant pučiamųjų orkestro, taip ir

* Karalienės Viktorijos valdymo metai (1837–1901).

visa, kas yra žmogaus prigimtyje somiška, be paliovos nerimastingai sukyla prieš netvarumo grėsmę, kybančią virš savininkiškumo valdų.

„Te mirusi Praeitis laidoja savo numirėlius“* – šis posakis labiau įtikintų, jei praeitis iš tiesų mirtų. Praeities gyvastingumas – viena iš tragikomiškų palaimų, kurias neigia kiekvienas amžius, su begaline saviklioja išeinąs į sceną ir apsiskelbiąs esantis visiškai naujybė. Tačiau joks amžius nebūna toks jau naujas! Žmogaus prigimtyje, kad ir kaip keistųsi įnoriai bei apdarai, visada yra ir bus nemažai forsaitiškumo, bet, tiesą pasakius, tasai Forsaitas dar ne pats blogiausias iš gyvūnų.

Pažvelgę į Viktorijos amžių, kurio sužydėjimas, nuosmukis ir „saulėlydis“ iš dalies pavaizduoti „Forsaitų sagoje“, matome, kad žarijos saugodamiesi, liepsnon įkritom. Sunku būtų pateikti neginčijamų įrodymų, kad tūkstantis devyni šimtai tryliktais metais Anglijos padėtis buvusi geresnė, negu tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt šeštais metais, kai Forsaitai susirinko senojo Džoliono namuose švęsti Džunės ir Filipo Bosinio sužadėtuvių. O tūkstantis devyni šimtai dvidešimtais metais, kai visas klanas vėl susibūrė palaiminti Flerės ir Maiklo Monto tuoktuvių, Anglijos padėtis buvo jau visiškai išklibusi ir beviltiška, lygiai kaip devintajame dešimtmetyje ji buvo pernelyg sustingusi ir stabili. Jeigu ši kronika būtų mokslinis traktatas apie laikų kaitą, mes, be abejo, stabtelėtume prie tokių faktų kaip dviračio, automobilio ir lėktuvo išradimas; pigios spaudos pasirodymas, kaimų nykimas, o miestų augimas; kinematografo gimimas. Svarbiausia yra tai, kad žmonės visiškai nemoka valdyti savo išradimų; geriausiu atveju jie tik prisitaiko prie naujų, šių išradimų sukurtų sąlygų.

Tačiau šis ilgas pasakojimas nėra tam tikro laiko tarpo mokslinė studija; veikiau čia atvaizduojamas tasai ramybės sutrikdymas, kurį žmonių gyvenime sukelia Grožis.

* H. W. Longfellow eilėraščio „Gyvenimo giesmė“ („Psalm of Life“, 1938) eilutė; perfrazuotas Evangelijos posakis: „Sek paskui mane ir palik mirusiems laidoti savo numirėlius“ (Evangelija pagal Matą 8, 22).

Skaitytojas tikriausiai pajuto, kad vien kitų veikėjų akimis piešiamas Irenos paveikslas įkūnija trikdantį Grožį, įsiveržusį į savininkišką pasaulį.

Kažkas pastebėjo, kad brisdami per sūrius „Sagos“ vandenį, skaitytojai vis labiau ima gailėtis Somso ir įsivaizduoti, jog tai prieštarauja autoriaus sumanymui. Jokių būdų ne! Autoriui ir pačiam gaila Somso, kurio tragedija – labai paprasta, tačiau neatitaisoma nemylimo žmogaus tragedija, svarbiausia, ne tokio storaodžio, kuris jos nejaustų. Net Flerė nemyli Somso taip, kaip šis norėtų būti mylimas. Tačiau, gailėdami Somso, skaitytojai pamažėle tampa neprielankūs Irenai. Juk vis dėlto, mąsto jie, Somsas ne toks jau blogas, jis nekaltas, ji privalėjo atleisti jam, ir taip toliau! Bet, tapdami šališki, jie pamiršta vieną labai paprastą tiesą, kuri yra šios istorijos pamatas, o būtent, jei vienas iš sutuoktinių nejaučia kitam fizinio potraukio, tai nei gailestis, nei protas, nei pareiga, nei niekas kitas nenugalės prigimtyje slypinčio pasibjaurėjimo. Visiškai nesvarbu, ar taip turi būti, ar ne, tiesiog taip yra, ir tiek. Todėl, kai Irena atrodo žiauri ir atšiauri, – pavyzdžiui, Bulonės miške arba Gupnerio galerijoje, – ji tik stengiasi būti išmintinga, nes žino, kad mažiausia nuolaida – žingsnis į kokių pragaišties liūną.

Aptariant paskutinę „Sagos“ dalį, galima būtų papriekaištauti autoriui, kad Irena ir Džolionas – tiedu maištininkai prieš savininkiškumą – ima savintis sūnaus Džono dvasinį gyvenimą. Bet iš tiesų tai būtų pernelyg kritiškas požiūris į istorijos pasakojimo formą. Nes nėra tokio tėvo arba motinos, kurie būtų leidę sūnui vesti Flerę, neatskleidę visų faktų; ir Džono apsisprendimą nulemia tik faktai, o ne tėvų įrodinėjimai. Be to, Džolionas pateikia įrodymus, galvodamas ne apie save, bet apie Ireną, o Irenos tvirtinimai baigiasi kartojimu: „Negalvok apie mane, galvok apie save!“ Jeigu Džonas, sužinojęs tikrus įvykius, perpranta motinos jausmus, tai kažin ar nenusikalsime teisei, laikydami tai įrodymu, kad Irena vis dėlto priklauso Forsaitų padermei.

Nors „Forsaitų sagoje“ labiausiai buvo stengtasi atskleisti, kaip Grožis pažeidžia, o Laisvė atmeta savininkiško pasaulio teises, autorius negali atremti kaltinimo, esą jis įamžinęs, sakytumei užbalzamavęs viduriniojo luomo

aukščiausiąjį sluoksnį. Kaip kad senovės Egipte mumijas apdėdavo daiktais, reikalingais mirusiems anapusiniame gyvenime, taip ir aš pabandžiau suteikti tetų Enės, Džulės ir Esteros, taip pat Timočio ir Svidino, senojo Džoliono ir Džeimso bei jų sūnų portretams tai, kas užtikrintų jiems nors kruopelytę pomirtinio gyvenimo, būtų it lašas Gileado balzamo* veržliame, viską tirpdančiame „pažangos“ sraute.

Jeigu viduriniojo luomo viršūnėms, kaip ir kitiems luomams, lemta išnykti nebūtyje, telieka jos užkonservuotos šiuose puslapiuose, teguli po stiklu, kad į jas galėtų dirstelėti praeiviai, užklydę į milžinišką ir prastai sutvarkytą Literatūros muziejų. Tenai jos saugomos savo sultyse, kurios vadinasi – Nuosavybės Jausmas.

John Galsworthy

1922

* Senovės medicinoje naudotas balzamas; žr. Senasis Testamentas. Pradžios knyga 37, 25; Jeremijo knyga 8, 22.

Savininkas

1906

...Atsakytum:

Vergai juk mūsų...

V. ŠEKSPYRAS, „Venecijos pirklys“*

* Williamas Shakespeare'as (1564–1616) „Venecijos pirklys“ („The Merchant of Venice“, 1596), 4 veiksmas, 1 scena, 98 eilutė.

PIRMA

DALIS

I SKYRIUS

„Svečių diena“ pas senąjį Džolioną

Tie, kuriems būdavo suteikiama garbė dalyvauti Forsaitų šeimos iškilmėse, išvysdavo puikų ir pamokomą vaizdą – aukščiausiam sluoksniui priklausančią viduriniojo luomo šeimą visam prašmatnume. Tačiau pagerbtasis, apdovano-
tas dar ir psichologiniais gebėjimais (talentu, kurio neįmanoma įvertinti pinigais, todėl visiškai nedominančiu Forsaitų), išvysdavo reginį, ne tik mielą akiai, bet ir nušviečiantį vieną painiausių žmonijos mįslių. Žodžiu tariant, matydamas susirinkusią draugėn šitą šeimą – kur nė vienas nemėgo kito, kur nebūtum radęs trijų vienas kitam palankių narių, – akylas stebėtojas galėdavo užčiuopti paslaptinę, itin tvirtą atkaklumą, kurio dėka šeima yra tiesiog neįveikiamas visuomenės vienetas, akivaizdus mažytis jos atvaizdas. Šiam stebėtojui atsiverdavo migloti visuomenės raidos keliai, jis pradėdavo kai ką nutuokti apie patriarchalinę būtį, besipulkuojančias pirmąsias ordas, apie tautų iškilimą bei žlugimą. Jis buvo tarytum žmogus, sekęs, kaip auga sodinukas, – kuriam nepaprastas atkaklumas, išskirtinė padėtis ir sėkmė padėjo išlikti ten, kur žuvo šimtai kitų, ne tokių tvirtakarnių, syvais pertekusių bei atsparių augalų, – ir vieną gražią dieną išvydęs jo vietoje medį, apsipylusį žiedais, užsiklėtusį švelnia sodria lapija, tiesiog grasiai išvešėjusį, tarpte tarpstantį.

Tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt šeštų metų birželio penkiolik-
tą dieną, apie ketvirtą valandą po pietų, toksai stebėtojas, patekęs į senojo Džoliono Forsaito namus Stenep Geito aikštėje, galėjo išvysti Forsaitus, pasiekusius didžiausią suklestėjimą.

„Svečių diena“ buvo surengta senojo Džoliono dukraitės Džunės ir pono Filipo Bosinio sužadėtuvių proga. Dalyvavo visa šeima, švytinti baltomis pirštinėmis ir šviesiai geltonomis liemenėmis, pasidabinusi plunksnomis ir

puošnėmis sukniomis – atvažiuo net teta Enė, dabar jau retai beapleidžianti brolio Timočio žaliosios svetainės kertele, kur saugi po dažytos plunksninės pampų žolės puokšte melsvoje vazoje, apsupta trijų kartų šeimos atvaizdų, kiauras dienas skaitydavo arba megzdavo. Net teta Enė atvyko; tiesus stuomuo ir ramus seno veido orumas rodė nepalenkiamą savininkiškumo dvasią, būdingą visai šeimai.

Jeigu Forsaitas susižadėdavo, tuokdavosi arba gimdavo, susiedavo visi Forsaitai; jeigu Forsaitas mirdavo – tačiau ligi šiol taip dar nebuvo nutikę; jie nemirdavo; mirtis prieštaravo jų įsitikinimams ir prieš ją būdavo griebiamasi visų atsargumo priemonių, instinktyvių priemonių, kokių griebiasi nepaprastai gyvybingi žmonės, nepakenčiantys kėsinosi į jų nuosavybę.

Forsaitai svečių būryje tą dieną atrodė labiau negu kitais kartais šventiški, nepriekaištingai orūs, o jų saviklioja buvo kažkokia įtampi, tirianti, lyg jie būtų išsidabinę, ketindami aiškiai parodyti, jog kažką ignoruoja. Įprastinė niekinama Somso grimasa persimetė ir į jų veidus; jie buvo labai budrūs.

Šis nesąmoningas pasirengimas pulti pavertė „svečių dieną“ pas senąjį Džolioną psichologine akimirka šeimos istorijoje, jis paženklino Forsaitų dramos pradžią.

Forsaitai buvo kažkuo pasipiktinę, bet ne kiekvienas skyrium, o kaip šeima; jų pasipiktinimą rodė paryškintas puošnumas, giminiško nuoširdumo perteklius, šeimos svarbos išpūtimas ir – niekinama grimasa. Pavojų, kurio akivaizdoje neišvengiamai atsiskleidžia esminės bendruomenės, sluoksnio arba asmens savybės, – štai ką užuodė Forsaitai; pavojaus nuojauta nusvidino jų šarvuotę. Pirmą kartą jie, kaip šeima, nevalingai pajuto susidūrę su kažkuo, kas neįprasta ir nesaugu.

Prie fortepijono stovėjo vyras, kiek aukštas, tiek platus, dviem liemenėmis apsitempęs išnašią krūtinę – dviem liemenėmis su rubino segtuku vietoj vienos atlasinės su deimanto segtuku, kaip derėjo ne tokia iškilminga proga; keturkampis nuskustas senyvas blyškus veidas virš plačios atlasinės kaklaskarės ir blyškios akys švytėjo kiek išgalėdamos didingiau. Tai buvo Svidinas

Forsaitas. Prie pat lango, kur daugiau už kitus galėjai įkvėpti gryno oro, pasikūprinęs kaip paprastai, susirinkusius mąsliai akimis sekiojo Džeimsas, antrasis iš dvynių, maždaug tokio pat ūgio kaip stambusis Svidinas, – daugiau, negu šešių pėdų, – tik labai liesas, tarytum jam nuo gimimo būtų buvę skirta išlaikyti pusiausvyrą – „storasis ir plonasis“, anot senojo Džoliono; pilkose jo akyse nenyko slaptas vidinis nerimas, dingstantis tik tol, kol greitas skvarbus žvilgsnis, ilgai neapsistodamas, perlėkdavo viską, kas dėjosi aplinkui; įdubusius skruostus su dviem lygiagretėmis raukšlėmis ir atsikišusią švariai nuskustą viršutinę lūpą rėmino ilgos kaip lordo Dandrerio* žandenos. Rankose jis sukiojo porceliano vazą. Kiek tolėliau vienturtis jo sūnus Somsas, blyškios veido spalvos, dailiai nusiskutęs, tamsiais apyrečiais plaukais, pakreipęs smakrą, palenkęs galvą ir nutaisęs anksčiau minėtą niekinamą grimasą, lyg būtų bjaurėjęsis kiaušiniu, kurio, jautė, niekaip negalėsiąs suvirškinti, klausėsi, ką šneka dama, vilkinti ruda suknia. Už Somso jo pusbrolis, aukštasis Džordžas, penkto Forsaito – Rodžerio – sūnus, mėsingu sarkastišku it neūžaugos Kvilpo** veidu, kūrė eilinę pagiežią šmaikštybę.

Kažkodėl visus dirgino šios dienos įvykiai.

Viena šalia kitos eilute sėdėjo trys damos – teta Enė, teta Estera (abi panelės) ir teta Džulė (mažybinis nuo Džulijos), kuri, jau nebejauna būdama, pametė galvą ir ištekJė už Septimuso Smolo, besveikacio žmogaus. Jo jau seniai nebebuvo gyvo. Dabar kartu su vyresniąja ir jaunesniąja seserimis ji gyveno šešto iš eilės ir paties jauniausio brolio Timočio namuose Beisvoterio gatvėje. Visos trys damos laikė vėduokles, ir kiekviena buvo pabrėžusi progos iškilmingumą nekasdieniu pažibu, ryškia plunksna arba sage.

Svetainės viduryje, po sietynu, kaip dera šeimnininkui, stovėjo šeimos galva – patsai senasis Džolionas. Nuostabūs žili plaukai, iškila it kupolas kakta,

* Lordas Dandreris – Tomo Tayloro (1817–1880) komedijos „Mūsų pusbrolis amerikietis“ („Our American Cousin“, 1858) veikėjas.

** Danielius Kvilpas – Charleso Dickenso, (1812–1870) romano „Senienų krautuvėlė“ („The Old Curiosity Shop“, 1841) veikėjas.

mažos tamsiai pilkos akys ir veislūs žili ūsai, nukarę žemiau valingo smakro, teikė šitam aštuoniasdešimtmečiui vyrui panašumo į patriarchą, ir jis, nors lieso veido ir įdubusių smilkinių, atrodė kaip amžinos jaunystės valdovas. Buvo nepaprastai tiesaus stoto, o skvarbios tvirtažvilgsnės akys dar nepraradusios skaistaus blizgesio. Visa tai kūrė įspūdį, kad senajam Džolionui nežinomos šio pasaulio žmonelių dvejonės ir rietenos. Daugelį metų jis visada pasiekdavo tikslą ir šitaip užsitikrino teisę pirmauti. Jam niekada nebūtų šovusi mintis rodyti dvejones arba panieką.

Senasis Džolionas ir keturi čia esantys jo broliai – Džeimsas, Svidinas, Nikolas ir Rodžeris – buvo labai panašūs, bet kartu skirtingi. Kiekvienas iš ketveriukės, atskirai paėmus, skyrėsi nuo kitų, tačiau buvo ir kažkas visiems bendra.

Kad ir kokie nevienodi buvo tų penkių veidų bruožai arba išraiška, krito į akį tvirtas visų smakras, pagrindinis požymis tarp neesminių atmainų, tarytum giminės antspaudas, atėjęs iš per daug tolimos praeities, kad būtų galima atsekti jo kilmę, per daug senas ir pastovus, kad būtų galima dėl jo ginčytis, – tikras šeimos skiriamasis ženklas ir jos klestėjimo laidas.

Jaunesnioji karta: aukštas, drambliškas Džordžas, veiklus, išbalęs Arčibaldas, švelniai ir neįkyriai užsispyręs jaunas Nikolas, niūrus, pamaiviškai atkaklus Justasas irgi buvo pažymėti – gal ne tokia išraiškinga, tačiau nekeliančia abejonių – ta pačia, neišdildoma šeimos žyme.

Ne kartą per tą popietę visuose veiduose – tokiuose skirtinguose ir tokiuose panašiuose – atsispindėjo nepatiklumas, o jį, be jokios abejonės, kėlė žmogus, su kuriuo susipažinti Forsaitai buvo susirinkę.

Buvo žinoma, kad Filipas Bosinis – jaunas vyriškis be jokio turto, bet ir anksčiau Forsaitų merginos susižadėdavo ir net ištekdavo už tokių žmonių. Tikrai ne dėl šios priežasties sukilo Forsaitams blogi nujautimai. Jie nebūtų galėję paaiškinti jų pradžios, išnykusios šeimos paskalų ūkuose. Šiaip ar taip, buvo pasakojama, esą Bosinis atvykęs oficialaus vizito pas tetas Enę, Džulę ir Esterą su minkšta pilka skrybėle – minkšta pilka skrybėle, ir net ne nauja – sudulkėjusia, be jokios formos. „Tiesiog stulbinama, mieloji, tiesiog

nesuvokiama!“ Teta Estera (šiek tiek trumparegė), eidama per nedidelį neapšviestą prieškambarį, net pabandė nubaidyti skrybėlę nuo kėdės, palaikiusi ją svetima, abejotinos reputacijos kate, – mat jų Tomis įsitaisydavo ištis nedorovingų draugų! Ji didžiai suglumo, kai „katė“ net nekrustelėjo.

Panašiai kaip menininkas be paliovos ieškantis raiškos detalės, įkūnijančios įvykio, vietos arba žmogaus esmę, taip ir Forsaitai, intuityvūs menininkai, nevalingai nusigriebė šitos skrybėlės; jiems tai buvo raiški detalė, smulkmena, kurioje slėpėjo visko, kas dabar dėjosi, prasmė; juk kiekvienas buvo paklausęs save: „Na, o ar *aš*, eidamas vizito, būčiau užsidėjęs tokią skrybėlę?“ Ir atsakęs: „Ne!“ – o kai kurie, lankstesnės vaizduotės, dar pridūrę: „Man nė tokia mintis nebūtų dingtelėjusi!“

Džordžas, apie tai išgirdęs, pašaipiai šyptelėjo. Aišku kaip dieną, skrybėlė buvusi stačiokiška išdaiga! Ir jis pats mėgstąs tokius pokštus.

– Pasipūtęs, – apibūdino jis, – tikras piratas!

Ir ši sąmojinga pravardė, „piratas“, ėmė eiti iš lūpų į lūpas, kol tapo įprastu Bosinio apibūdinimu.

Po įvykio su skrybėle tetos užsipuolė Džunę.

– Tik jau, mieloji, neleisk jam šitaip elgtis! – suskato mokyti jos.

Džunė – tasai valios gumulėlis, – kaipmat valdingai atsikirto:

– O kas čia tokio? Filas niekada nežino, ką dedasi ant galvos!

Niekas nepatikėjo tokiu įžūliu atsakymu. Kad žmogus nežinotų, ką dedasi ant galvos? Na jau ne!

Tačiau kas iš tiesų buvo šis jaunas vyriškis, žengęs tokį vykusį žingsnį – susižadėjęs su Džune, pripažinta senojo Džoliono turtų paveldėtoja? Jis buvo architektas, tačiau to dar maža, kad galėtų dėvėti tokią skrybėlę. Iš pačių Forsaitų architektų nebuvo, tačiau vienas jų pažinojo du architektus, kurie niekada nebūtų atėję oficialaus vizito per patį Londono sezono* įkarštį su tokiu galvos dangalu. Įtartina – oi, kaip įtartina!

* Gegužės, birželio mėnesiais aukštuomenės gyvenimas Londone ypač pagyvėja: rengiami priėmimai rūmuose, visokios iškilmės, atidaromos parodos ir t. t.

Džunė, aišku, nieko ypatingo čia neižvelgė, bet ir pati, nors dar nė devyniolikos neturėjo, buvo nekaip pagarsėjusi. Ar ne ji pareiškė visada elegantiškai Somso žmonai, kad plunksnos vulgaru? Ir Somso žmona tikrai nustojo puošti plunksnomis – štai kokia pasibaisėtina! tiesmuka buvo mieloji Džunė!

Tačiau nei blogi nujautimai, nei priešiškus, nei pats atviriausias nepasitikėjimas nesutrukdė Forsaitams susirinkti, senojo Džoliono kviečiamiems. „Svečių dienos“ Stenep Geito aikštės namuose buvo tapusios retenybe; nė vienos nebuvo per pastaruosius dvylika metų – taip, nė vienos nuo tada, kai mirė senojo Džoliono žmona.

Dar niekada šitaip gausiai Forsaitai nebuvo suplūdę į Stenep Geito aikštės namus, kadangi, bendrai grėsmei pakibus, visi – kad ir kokie skirtingi – stvėrėsi ginklo. Tarytum kaimenė, išvydusi pievoje šunį, sustojo jie galva į galvą, petys į petį, pasirenę pulti ir mirtinai sutrypti priešininką. Be abejo, susirinko dar ir norėdami sužinoti, kokių bus tikimasi dovanų; nors vestuvinių dovanų klausimas paprastai būdavo sprendžiamas taip: „Ką *tu* neši? Nikolas neša šaukštus“, – labai daug kas priklausydavo ir nuo jaunikio. Jeigu tas būdavo glotniai susiūkavęs, dabšnus ir iš išvaizdos pasiturintis, jam reikėjo dovanoti gerus daiktus, nes jų jis ir tikėjosi. Galų gale kiekvienas dovanodavo tai, kas derėjo; dovanų sąrašą šeima nustatydavo maždaug taip, kaip nustatomas kursas biržoje, o smulkmenos būdavo išgvildenamos Beisvoterio gatvėje, erdviame, langais į parką, raudonų plytų Timočio name, kur gyveno tetos Enė, Džulė ir Estera.

Forsaitų nerimui pateisinti pakako vien šitos skrybėlės. Kaip būtų baisu, kaip kvaila, jei šeima, taip paisanti išorės, – tai visada bus viduriniojo luomo viršūnių skiriamasis bruožas – tokiu atveju nejaustų nerimo!

Šio nerimo kaltininkas stovėjo šnekučiuodamasis su Džune prie tolimųjų durų; garbanoti jo plaukai buvo kažkaip susitaršę, lyg visa, kas aplink dėjos, jam būtų atrodę neįprasta. Be to, jis tarsi šaipėsi iš visko.

Džordžas pusbalsiu tarstelėjo broliui Justasui:

– Atrodo, greitai kulnus parodys – padūkės piratas!

Tasai „savotiškas jaunuolis“, kaip vėliau apibūdino Bosinį ponia Smol, buvo vidutinio ūgio, tvirto sudėjimo, tamsgymio blyškaus veido, su pelenų spalvos ūsais, smarkiai išsišovusiais žandikauliais ir įdubusiais skruostais. Panašias nuožulnias kaktas su gumbais virš antakių galima išvysti Zoologijos sode*, liūtų narvuose. Rudos jo akys kartais būdavo tokios nedėmesingos, jog dažnas sutrikdavo. Senojo Džoliono vežikas, nugabenęs kartą Džunę ir Bosinį į teatrą, šitaip pratarė liokajui:

– Nesupaisysi, kas jis per vienas. Baisiai jau panėši į puslaukinį leopardą.

Ir kartkartėmis čia vienas, čia kitas Forsaitas prieidavo arčiau, apskudavo ratą aplink Bosinį ir įdėmiai jį nužvelgdavo.

Džunė, toji „plaukų kupeta ir charakteris“, kaip kažkas apie ją buvo pasakęs, toji mažėlė bebaimeimis mėlynomis akimis, tvirtu smakru, skaisčiu nuoraudžiu, auksu žvilgančiais rusvais plaukais, pernelyg gausiais smulkiu veideliumi ir glėžnai figūrelei, stovėjo prieš savo sužadėtinį, gindama jį nuo šio atsainaus smalsumo.

Aukšta, žavingo kūno sudėjimo moteris, kurią vienas iš Forsaitų kartą buvo palyginęs su pagonių deive, žvelgė į tuodu, vos vos šypsodama.

Jos rankos su pilkomis žalsvo atspalvio pirštinaimėmis buvo sunertos, rimtas, nuostabaus grožio veidas kiek pakreiptas, ir visi netoliese stovintys vyrai negalėjo atplėšti nuo jo akių. Kūnas lengvai siūbavo, rodė, menkiausio oro gūσιο pajudinamas. Kad ir neparaudusiuose skruostuose buvo justi šiluma; didelės tamsios akys švelniai švytėjo. Tačiau vyrai žvelgė į lūpas – ir klausiančias, ir atsakančias, – vos vos šypsančias, meilias, švelnias ir jausmingas, skleidžiančias šilumą ir aromatą lyg gėlės žiedas.

Jaunoji pora nejautė šito atidaus tylios deivės žvilgsnio. Pirmas ją pastebėjo Bosinis ir pasiteiravo, kas ji tokia.

Džunė nusivedė mylimąjį prie žavingosios moters.

* 1828 metais Ridžento parke įkurtas Zoologijos sodas buvo mėgstama Viktorijos laikų aukštuomenės lankymosi vieta.

– Irena – mano geriausia bičiulė, – pristatė ji. – Norėčiau, kad ir judu susidraugautumėt.

Išklausę mažosios šeimininkės paliepimą, visi trys nusišypsojo, ir tuojuo Somsas Forsaitas tyliai išnirio už žaviosios moters nugaros – tai buvo jo žmona – ir tarė:

– Supažindink ir mane!

Retai kada draugijoje jis palikdavo Ireną vieną; net jei paklūstant aukštuomenės bendravimo priedermėms jiems tekdavo išsiskirti, sekiodavo ją žvilgsniu, kupinu keisto budrumo ir ilgesio.

Prie lango jo tėvas Džeimsas tebetyrinėjo porceliano vazos markę.

– Nesuprantu, kaip Džolionas pritarė šitoms sužieduotuvėms, – prabilo jis, kreipdamasis į tetą Enę. – Girdėjau, jie negalėsia susituokti dar daugelį metų. Tasai Bosinis (jis, priešingai negu kiti, nutęsė „o“) nieko neturi. Kai Vinifreda tekėjo už Darčio, aš priverčiau jį surašyti dovanojimo aktą* – ir dėkui Dievui, – nes dabar jie jau nieko neturėtų.

Teta Enė, sėdinti ant aksomu aptrauktos kėdės, pakėlė į jį akis. Kaktą jai rėmino žilos garbanėlės, ir per tas dešimtmečiais nesikeičiančias garbanėles šeima net buvo praradusi laiko nuovoką. Teta Enė neatsakė nieko, nes tausojo seną balsą ir prabildavo retai, tačiau sąžinės graužiamam Džeimsui jos žvilgsnis pasakė daugiau negu žodžiai.

– Taip, – prabilo jis vėl, – Irena irgi neturėjo nė penso, bet aš nieko negalėjau padaryti. Somsas tiesiog iš kailio nėrėsi ir taip lakstė paskui ją, kad net sulysio. – Džeimsas piktai pastatė vazą ant fortepijono, ir jo žvilgsnis nukrypo į būrelį prie durų. – Beje, – netikėtai ištarė, – aš manau, tai tik į gera.

Teta Enė nepaprašė paaiškinti šių keistų žodžių. Ji suprato, ką brolis turi omenyje. Jeigu Irena be pinigų, vadinasi, nepasielgs neišmintingai; nes ėjo šnekos – ėjo šnekos, – kad ji pasiprašiusi atskiros kambario, bet, žinoma, Somsas ne...

* Iki 1882 m., kol nebuvo išleistas ištekJusių moterų nuosavybės įstatymas, visas su-tuoktinių turtas priklausė vyrui. Tik dovanojimo aktas suteikdavo moteriai teisę nau-dotis savo nuosavybe. (Vinifreda ir Dartis susituokė 1879 m.).

Džeimsas pertraukė jos mintis.

– O kur Timotis? – pasidomėjo. – Nejaugi neatvažiuo?

Pro suspaustas tetos Enės lūpas prasismelkė švelnus šypsnyš.

– Ne, Timotis pamanė, kad neišmintinga važiuoti, kai aplinkui siautėja difteritas; juk jis toks neatsparus.

Džeimsas tarė:

– Taip, *jis* labai prisižiūri. O aš šitaip negaliu.

Ir sunku pasakyti, ko daugiau buvo šiuose žodžiuose – žavėjimosi, pavydo ar paniekos.

Timotis iš tiesų retai pasirodydavo. Šeimos jaunylis, iš profesijos leidėjas, prieš kelerius metus, kai verslo reikalai klostėsi kuo puikiausiai, pajutęs artėjantį sąstingį, – tiesą pasakius, dar neatėjusį, bet, visų nuomone, neišvengiamą, – pardavė leidyklos akcijas – tos leidyklos produkcija buvo daugiausia religinio turinio knygos, – ir įdėjo nemenką kapitalą į trijų procentų konsolus*. Šitaip pasielgęs, iš karto atsiskyrė nuo kitų, nes dar nė vienas Forsaitas nebuvo pasitenkinęs mažiau kaip keturiais procentais; ir šis atsiribojimas lėtai, bet užtikrintai išklabino Timočio, jau ir taip pernelyg atsargaus žmogaus, dvasinę pusiausvyrą: jis tapo kone mitine būtybe – kažkokiu tvirto pelno simboliu, be kurio neįsivaizduojama Forsaitų visata. Jam niekada nebuvo dingtelėjusi mintis pasielgti neapgalvotai – pavyzdžiui, vesti, o juo labiau apsikrauti vaikais.

Džeimsas vėl prabilo, stuksendamas pirštu porceliano vazą.

– Čia netikras Vusterio porcelianas. Džolionas veikiausiai pasakojo tau apie tą vyruką. Kiek *aš* girdėjau, jis neturi nei užsiėmimo, nei pinigų, nei vertybės dėmesio ryšių; bet pagaliau aš juk nieko nežinau – man niekas nieko nesako.

Teta Enė palingavo galvą. Senu veidu su ereliška nosimi ir ketvirtainiu smakru perbėgo virpulis; ji tvirtai sunėrė voriškus pirštus, tarytum nemačiomis telkdama valios jėgą.

* Sutrumpintas finansinis terminas – konsoliduotoji renta.

Keleriais metais vyresnė už visus Forsaitus, teta Enė užėmė šeimoje išskirtinę padėtį. Visi be išimties prisitaikėliai, žiūrintys tik savo naudos, – beje, ne labiau, negu kiti jų aplinkos žmonės – Forsaitai netekdavo drąsos prieš sąžiningąją tetą Enę, o netikusiai pasielgę, stengdavosi nepakliūti jai į akis.

Sukeitęs ilgas liesas kojas, Džeimsas postringavo toliau:

– Aišku, Džolionas visada pasielgs savaip. Jis neturi vaikų... – ir užsikirtu, prisiminęs senojo Džoliono sūnų, jaunąjį Džolioną, Džunės tėvą, kitados šitaip viską sujaukusį – atsiskyrusį nuo šeimos, metusį žmoną bei vaiką ir pabėgusį su kažkokia užsieniete guvernante. – Šiaip ar taip, – skubiai pridūrė Džeimsas, – tegul elgiasi kaip išmano, man regis, jis gali sau tai leisti. Kažin, kiek jai duos? Tikriausiai kokį tūkstantį per metus, kam gi daugiau paliks pinigų?

Jis atkišo ranką dabitiškai apsirengusiam, dailiai nusiskutusiam vyrui beveik visiškai nuplikusia galva, ilga kreiva nosimi, storomis lūpomis ir šaltomis pilkomis akimis po kamuotais antakiais.

– Aa, Nikai, – sumurmėjo, – kaip gyvuoji?

Nikolas Forsaitas, judrus tartum paukštis ir panašus į peraugusį moksleivį (jis susikrovė didžiulį kapitalą visiškai teisėtu būdu, eidamas kelių kompanijų direktoriaus pareigas), kyštelėjo į šaltą Džeimso delną dar šaltesnių pirštų galelius ir skubiai juos atitraukė.

– Nekaip, – nutaisęs rūgščią miną, atsakė, – visą savaitę nekaip jaučiuosi, naktimis nemiegu. Daktaras neranda priežasties. Vyrukas nekvailas, antraip neturėčiau su juo reikalų, bet išpešu viso labo tik sąskaitas.

– Daktarai! – kandžiai pratarė Džeimsas. – *Mano namuose* apsilankė visi, kiek tik jų yra Londone. O naudos jokios; ausis išūžia, ir tiek. Štai kad ir Svidinas. Ką jam tie daktarai davė? Va, dar labiau išstorėjo, tiesiog milžinas, o ar padėjo jam nusimesti svorio? Pažvelkit į jį!

Svidinas Forsaitas, aukštas, tvirtas, plačiapetis, išdidžiai atžingsniavo prie jų, kaip didžiagurklis karvelis išpūtęs krūtinę, padabintą skaisčiomis liemenėmis.

– Ee... sveiki, – ištarė kaip tikras dabita, – sveiki!

Broliai apmaudžiai pažvelgė vienas į kitą, nes iš patirties žinojo, kad kiekvienas stengsis sumenkinti kito negalavimus.

– Mes ką tik šnekėjom, – pradėjo Džeimsas, – jog *tu* nė kiek neliesėji.

Svidinas net išsproginio bespalves apskritas akis, kad geriau girdėtų.

– Neliesėju? Mano savijauta puiki, – ištarė jis, palinkdamas į priekį, – ne tokia kaip jūsų – perdžiūvėlių!

Tačiau prisiminęs, kad susilenkus krūtinė praranda išnašumą, tuoj pat atsilošė ir sustingo, kadangi labiausiai vertino įspūdį darančią povyžą.

Teta Enė sekė juos senomis akimis. Atlaidus, bet griežtas buvo jos žvilgsnis. Trys broliai savo ruožtu irgi žvelgė į Enę. Kaip ji suseno! Nuostabi moteris! Aštuoniasdešimt šešerių – nei daugiau, nei mažiau; o trauks, ko gero, dar dešimt metelių, nors stiprios sveikatos niekada nebuvo. Dvyniams Svidinui ir Džeimsui dar tik po septyniasdešimt penkerius, Nikolas – visiškai kūdikis – septyniasdešimties ar panašiai. Visi tvirti, tad piršte piršosi puiki išvada. Iš visų nuosavybės formų asmeninė sveikata, be jokios abejonės, rūpėjo jiems labiausiai.

– Jaučiuosi neblogai, – kalbėjo toliau Džeimsas, – tik nervai pašliję. Menkiausia smulkmena mane pribaigia. Reikės važiuoti į Batą.

– Batą! – ištarė Nikolas. – Aš išbandžiau Herougeitą. *Nieko gero*. Man būtinas pajūrio oras. Jarmutui niekas prilygti negali. Kai ten nuvažiuoju, bent miegu...

– Mano kepenys šlubuoja, – neskubriai pertraukė jį Svidinas. – Baisūs skausmai štai čia. – Ir uždėjo ranką ant dešinio šono.

– Judėti reikia, – burbtelėjo Džeimsas, neatitraukdamas akių nuo porceliano vazos. Ir skubiai pridūrė: – Man irgi toje pačioje vietoje skauda.

Seną Svidino veidą užliejo raudonis, ir jis pasidarė panašus į kalakutą.

– Judėti! – kone sušuko. – Aš ir taip daug judu: niekada nesinaudoju liftu klube.